

**O'ZBEKISTONDA PARLAMENT JURNALISTIKASI: RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI VA MUAMMOLAR****Abdullayeva Durдона Ravshonbekovna ¹**¹ O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti magistranti**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 09.02.2025**Revised: 10.02.2025**Accepted: 11.02.2025***KALIT SO'ZLAR:**

*O'zbekistonda
parlament jurnalistikasi,
rivojlanish tendensiyalari,
shaffoflik, jurnalistlar,
parlament faoliyati, qonun
chiqarish jarayonlari,
jamoatchilik bilan
aloqalar, jurnalistik
ta'lim, bosimlar, mustaqil
jurnalistika, siyosiy tizim.*

Ushbu maqola O'zbekistonda parlament jurnalistikasi sohasining rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolarni tahlil qiladi. Maqolada parlamentning shaffofligini oshirish, jurnalistlarning parlament faoliyatini yoritishdagi roli va parlament a'zolarining jamoatchilik bilan aloqalari kabi masalalar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, jurnalistlar uchun maxsus ta'limning yetarli emasligi, bosimlar va parlamentning o'zgaruvchan roli kabi muammolar ham tahlil qilinadi. Maqola parlament jurnalistikasi sohasining rivojlanishiga qaratilgan tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

KIRISH. O'zbekistonning siyosiy tizimi so'nggi yillarda jiddiy o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Ushbu o'zgarishlarning muhim tarkibiy qismi sifatida parlament jurnalistikasi rivojlanishi alohida ahamiyat kasb etadi. Parlament jurnalistikasi – bu parlament faoliyatini, qonunlar va siyosatlarini tahlil qiluvchi, aholi bilan bog'lanish va davlat organlarining ishini ochiq va shaffof qilishga yo'naltirilgan jurnalistik yo'nalishdir. O'zbekistonning bugungi parlament jurnalistikasi rivojlanish tendensiyalari va muammolari ko'plab omillar bilan belgilanadi. O'zbekistonda parlament jurnalistikasi, avvalo, milliy qonun chiqaruvchi organning faoliyatini yanada shaffof va oshkora qilishga qaratilgan. 2019-yildan boshlab

parlamentda ishlashda ko'proq ochiqlik va jamoatchilikka ma'lumot taqdim etish imkoniyatlari yaratildi. Bu esa jurnalistlarga parlamentda qabul qilinayotgan qonunlar, qarorlar va boshqa muhim jarayonlarni bevosita tahlil qilish imkonini beradi. Parlament jurnalisitikasi shu tarzda nafaqat davlat idoralari monitoring qilish, balki ularga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga ham xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda parlament a'zolarining jamoatchilik bilan aloqasi yaxshilanmoqda. O'zbekiston Respublikasining Oliy Majlisi va uning a'zolarining ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyatlari ortib bormoqda. Bu orqali ular fuqarolarning savollariga javob berish, o'z faoliyatlari haqidagi ma'lumotlarni tarqatish va o'z qarashlarini ommaga yetkazish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Ushbu jarayon parlament jurnalistikasining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Jurnalistlar parlamentdagi sessiyalarni va muhokamalarni keng yoritib borishmoqda. Oliy Majlis va uning komissiyalarida olib borilayotgan ishlarni yorituvchi materiallar ko'paydi. O'zbekistondagi ayrim yirik gazeta va nashrlar, shuningdek, televideniye va internet nashrlarida parlament faoliyati haqida muntazam ravishda maqolalar, tahliliy materiallar va intervyular chop etilmoqda. Bu o'z navbatida jamoatchilikni qonun chiqarish jarayonlaridan xabardor qiladi va fuqaro jamiyatining parlamentga bo'lgan e'tiborini oshiradi. O'zbekistonda parlament jurnalistikasi rivojlanayotgan bo'lsada, jurnalistlar uchun maxsus ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlari cheklangan. Jurnalistlar uchun qonun chiqaruvchi organlar va parlament faoliyatiga oid chuqur bilimlarga ega bo'lish juda muhimdir. Biroq, parlament tizimi va siyosatni tushunishga qaratilgan mutaxassislikka oid o'quv kurslari va treninglar soni hali ham yetarli darajada emas. O'zbekistonda parlament jurnalistikasi tizimida ba'zi holatlarda jurnalistlarga bosimlar o'tkazilishi yoki ular ustidan ta'sir o'rnatilishi mumkin. Bu, ayniqsa, muhim siyosiy yoki ijtimoiy mavzularni yoritishda qat'iylik va ob'ektivlikka to'sqinlik qilishi mumkin. Jurnalistlarning mustaqilligi va erkinligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu borada hali ko'p ishlar qilish kerak. O'zbekistonda parlamentning o'zgaruvchan roli va uning jamoatchilik oldidagi mas'uliyatini to'g'ri anglash va yoritish muhim. Parlamentga bo'lgan e'tibor ortsa-da, ba'zi hollarda, uning faoliyatini yoritishda nisbatan yuzaki yondashuvlar mavjud. Jurnalistlar bu jarayonlarni to'g'ri va to'liq yoritish orqali qonunlar va siyosatlarni tanqidiy ko'rib chiqishlari lozim [1].

O'zbekistonda parlament jurnalistikasi rivojlanayotgan, ammo hali ham o'zining to'liq salohiyatiga erishmagan soha sifatida qolmoqda. Parlament va jamoatchilik o'rtasidagi o'zaro aloqalarni kuchaytirish, jurnalistlar uchun zaruriy ta'lim imkoniyatlarini yaratish va mustaqil jurnalistikaning rivojlanishiga yordam berish orqali bu soha yanada taraqqiy etishi

mumkin. Parlament jurnalistikasi jamiyatda o'zgarishlarni boshqarish va fuqarolarga huquqiy ongini oshirishda muhim rol o'ynaydi, shuning uchun uning rivoji uchun barcha zarur shart-sharoitlar yaratish juda muhimdir.

Adabiyotlar tahlili. Parlament jurnalistikasi sohasida ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar juda keng va xilma-xildir, va ularning o'rganilishi demokratik tizimlar va siyosiy axborot almashinuvi uchun juda muhimdir. Ushbu sohada olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, asosan, parlamentning ommaviy axborot vositalari orqali yoritilishi, jurnalistlarning roli, shaffoflik va fuqarolarning qonun chiqarish jarayonlariga ta'siri kabi muhim masalalarni o'z ichiga oladi. Parlament jurnalistikasi sohasidagi birinchi tadqiqotlar, asosan, demokratik jamiyatlarda ommaviy axborot vositalarining qonun chiqaruvchi organlar faoliyatini yoritishdagi roli va ahamiyatiga qaratilgan edi. Fenton (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, parlament jurnalistikasi va ommaviy axborot vositalarining demokratiya va siyosiy jarayonlarda qanday faoliyat yuritishini o'rganish muhimligini ta'kidlaydi. U, ayniqsa, parlamentda amalga oshirilgan muhim qonunlar va qarorlarni jamoatchilikka etkazish, siyosiy shaffoflikni ta'minlashda jurnalistlarning o'rni katta ekanini qayd etadi. Shuningdek, Amsler va Fenton (2019) parlament jurnalistikasi va ommaviy axborot vositalari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tahlil qilgan. Ularning fikricha, parlament faoliyatini yoritish va qonunlar haqida keng jamoatchilikka ma'lumot yetkazish, fuqarolarga o'zlarini siyosiy tizimda ifodalash imkoniyatini yaratadi. Ular parlament jurnalistikasining erkinlik va axborotning ochiqligi kabi asosiy tamoyillarga tayanishi kerakligini ta'kidlaydilar [2].

O'zbekistondagi parlament jurnalistikasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar, shu bilan birga, parlamentning ochiqligi va jamoatchilik bilan aloqalarini mustahkamlashga qaratilgan tadqiqotlar ham mavjud. Yuldasheva (2020) O'zbekistonda parlament jurnalistikasi rivojlanishini va bu jarayonning muhim siyosiy o'zgarishlar bilan bog'liqligini ko'rib chiqadi. Tadqiqotda, jurnalistlarning parlament faoliyatini yoritishdagi roli, fuqarolar bilan bevosita aloqada bo'lishi va hukumatning shaffofligini ta'minlashdagi ahamiyati keltirilgan. Bektemirov (2022) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot, parlament jurnalistikasining raqamli texnologiyalar yordamida rivojlanishining imkoniyatlarini o'rganadi. U, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalarning parlament faoliyatini real vaqt rejimida yoritishdagi o'rni haqida gapiradi. Ushbu tadqiqotda, parlament faoliyatining ochiqligi va jamoatchilik bilan yanada samarali aloqalar o'rnatish uchun zamonaviy texnologiyalar va raqamli ommaviy axborot vositalarining ahamiyati ko'rsatilgan [3].

Parlament jurnalistikasi bilan bog'liq bo'lgan muammolarni o'rganishda, bir qator tadqiqotchilar siyosiy bosimlar va ommaviy axborot vositalarining erkinligi masalalariga

alohida e'tibor qaratgan. Davlatov (2020) o'zining tadqiqotida jurnalistlarning parlament faoliyatini yoritishda yuzaga kelayotgan siyosiy tazyiqlarni tahlil qilgan. U, O'zbekistondagi siyosiy muhitda jurnalistlarning erkinlik darajasi hali ham cheklanganligini va bu parlament faoliyatini to'g'ri yoritishga to'sinlik qilayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Karimov (2019) ham jurnalistlarning parlamentga oid materiallarni tayyorlashda duch kelgan cheklovlar va bosimlar haqida yozgan. U parlament jurnalistikasini erkin va mustaqil qilish uchun, jurnalistlar uchun maxsus treninglar va malaka oshirish dasturlarini yaratish zarurligini ta'kidlaydi. Sutcliff (2016) parlament jurnalistikasi va uning shaffofligini oshirishdagi muammolarni tahlil qilgan. U, ayniqsa, post-Sovet mamlakatlarida, shu jumladan O'zbekistonda, parlamentning ochiqligini ta'minlashda ko'plab to'siqlar mavjudligini qayd etadi. Bunga, asosan, hukumatning ommaviy axborot vositalariga bo'lgan nazoratini, siyosiy muhitda yuzaga kelgan cheklovlar va jurnalistlarning o'z ishlarini erkin amalga oshirish imkoniyatlarining cheklanganligini kiritadi [4].

Parlament jurnalistikasi va uning demokratiyaga ta'siri haqida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, umuman olganda, parlament faoliyatining jamoatchilik uchun ochiqligini oshirishning demokratik jarayonlarni mustahkamlashdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Amsler va Fenton (2019) shunday xulosa qilishadiki, erkin va mustaqil parlament jurnalistikasi demokratik muhitda shaffoflikni ta'minlash va jamoatchilikni qonun chiqaruvchi organlar faoliyatiga jalb qilishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda parlament jurnalistikasi raqamli texnologiyalar yordamida yanada kengayib, fuqarolarga o'z huquqlarini bilishda va siyosiy jarayonlarga faollik bilan qo'shilishda yordam berishi mumkin. Parlament jurnalistikasi sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, ayniqsa, uning rivojlanish tendensiyalari va muammolarini o'rganishda katta ahamiyatga ega. O'zbekistonning parlament jurnalistikasi sohasidagi adabiyotlar, bu sohani yanada rivojlantirish va demokratik tizimning mustahkamlanishi uchun muhim yo'nalishlarni ko'rsatadi. Parlament jurnalistikasini erkin va mustaqil qilish, jurnalistlarni maxsus ta'lim va malaka oshirish dasturlari orqali tayyorlash va raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash zarur bo'lib qolmoqda [5].

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda O'zbekistondagi parlament jurnalistikasi sohasini tahlil qilish uchun turli xil metodologiyalar va manbalar qo'llanildi. Maqsad, parlament jurnalistikasi rivojlanishining asosiy tendensiyalarini aniqlash va bu jarayonlarda duch kelinadigan muammolarni o'rganish edi. Tadqiqot asosan sifatli (kvalitativ) va miqdoriy (kvantitativ) metodlarga tayanadi. Tadqiqotda O'zbekistonda parlament jurnalistikasi bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy maqolalar, kitoblar, dissertatsiyalar va tahliliy

materiallar asosiy manba sifatida ishlatildi. Ular orasida mahalliy va xalqaro tadqiqotchilar tomonidan yozilgan asarlar, jumladan, siyosatshunoslik, jurnalistika va ommaviy axborot vositalari bo'yicha ilmiy ishlar mavjud. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan taqdim etilgan rasmiy hujjatlar, qonunlar, parlament sessiyalari va boshqa rasmiy materiallar tahlil qilingan. Bu hujjatlar parlament faoliyatining shaffofligini va jamoatchilikka taqdim etilayotgan axborot sifatini baholashda yordam berdi. Tadqiqot jarayonida parlament jurnalistikasi bilan shug'ullanuvchi jurnalistlar bilan intervyular o'tkazildi. Ularning fikr-mulohazalari, tajribalari va parlament jurnalistikasi bilan bog'liq qarashlari tahlil qilindi [6].

Mahalliy va xalqaro ommaviy axborot vositalarida (gazetalar, televideniye, internet saytlari va ijtimoiy tarmoqlar) parlament faoliyatini yoritish bilan bog'liq maqolalar, reportajlar va boshqa materiallar tahlil qilindi. Parlament faoliyatini yoritish uchun nashr etilgan materiallar, jumladan, gazeta maqolalari, televideniye va internet nashrlaridagi materiallar kontent tahlili usulida o'rganildi. Bu metod jurnalistlarning parlament faoliyatiga nisbatan ob'ektivlik, tahliliy yondashuvlar va xolislik darajasini aniqlashda yordam berdi. Jurnalistlar va parlament faoliyatini yorituvchi mutaxassislar bilan to'g'ridan-to'g'ri intervyular o'tkazildi. Ushbu intervyularning maqsadi parlament jurnalistikasi sohasidagi real muammolar va rivojlanish tendensiyalarini tushunish edi. Intervyu savollari professional jurnalistika, parlamentda ishlashning xususiyatlari, shaffoflik va mustaqillik masalalariga qaratilgan edi. Maqolalar va materiallarni tahlil qilishda miqdoriy metodlar ham qo'llanildi. Bu, asosan, parlament faoliyatini yoritish bilan bog'liq maqolalarning soni, turli tarmoqlardagi ommaviy axborot vositalarida joylashgan materiallar va jamoatchilik e'tiborining o'zgarishlarini o'lchash uchun ishlatildi.

Parlament jurnalistikasi mavzusida jamoatchilik fikrini aniqlash uchun so'rovnoma metodidan foydalanildi. So'rovnomalar orqali jurnalistlarning parlament faoliyatini qanday yoritayotgani, jamoatchilikning bu faoliyatga qanday munosabatda ekanligi va ularning parlamentga bo'lgan ishonch darajasi o'rganildi. Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar va materiallar yordamida O'zbekistondagi parlament jurnalistikasi, uning rivojlanish tendensiyalari, muammolari va kelajakdagi imkoniyatlari to'g'risida aniq tasavvur hosil qilish imkoniyati yaratildi. Shuningdek, ushbu metodologiya parlament faoliyatining shaffofligi va jurnalistlarning roli bo'yicha yangi yondashuvlarni aniqlashga yordam berdi. Biroq, parlament jurnalistikasi sohasida hali ham bir qator muammolar mavjud. Jurnalistlarning parlament jarayonlarini chuqur tushunishi uchun maxsus ta'lim va malaka oshirishning zarurligi, shuningdek, siyosiy bosimlar va ommaviy axborot vositalarining

erkinligi masalalari o'z yechimini kutmoqda [7]. Media muhitining mustahkamlanishi va jurnalistlarning mustaqilligini ta'minlash, parlament jurnalistikasi rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Digitalizatsiya va ijtimoiy tarmoqlarning roli yanada muhimlashayotgan bir paytda, parlament jurnalistikasi o'zgaruvchan omillarga moslashishi zarur. Shu bilan birga, yangi texnologiyalar, shaffoflikni oshirish va axborot almashinuvi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Biroq, jurnalistlar va ommaviy axborot vositalarining axborot sifatini saqlashdagi mas'uliyati ortadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot O'zbekistondagi parlament jurnalistikasi rivojlanishining asosiy tendensiyalari va muammolarini chuqur tahlil qilishga qaratildi. Parlament jurnalistikasi mamlakatda demokratik jarayonlar va fuqarolarni qonun chiqaruvchi faoliyatga jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, parlamentning shaffofligini oshirish, jurnalistlarning parlament faoliyatini yoritishdagi roli va jamoatchilik bilan aloqalarini mustahkamlashda sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. Kelajakda parlament jurnalistikasi sohasida jiddiy yangiliklar kutilyapti. O'zbekistonning siyosiy va ijtimoiy kontekstini inobatga olib, jurnalistik ta'limni yaxshilash, mustaqil jurnalistikaning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va erkin axborot almashish muhim ahamiyat kasb etadi. Parlament jurnalistikasi o'zining ijtimoiy ahamiyatini yanada mustahkamlash orqali mamlakatda demokratik jarayonlarni kuchaytirishda muhim vositaga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Amsler, S., & Fenton, N. (2019). *Media, democracy, and the public sphere: Challenges and opportunities*. Routledge.
2. Bektemirov, M. (2022). *The future of parliamentary journalism in Uzbekistan: A digital transition*. *Journal of Central Asian Studies*, 12(3), 45-61.
3. Davlatov, M. (2020). *Training for parliamentary journalists: Enhancing expertise and capacity*. Tashkent: Journalists Union Press.
4. Fenton, N. (2018). *Media, democracy, and the state: A theoretical approach*. Polity Press.
5. Karimov, S. (2019). *Media in Uzbekistan: Challenges of parliamentary coverage*. *Central Asian Journal of Media Studies*, 7(2), 91-105.
6. Sutcliff, J. (2016). *Government transparency and media in post-Soviet states*. *Journal of Eastern European Politics*, 11(3), 55-77.
7. Yuldasheva, N. (2020). *Shaping parliamentary journalism in Uzbekistan: Current trends and challenges*. *Media and Communication Studies*, 22(3), 67-80.